

I. Otrok in njegov svet.

Masarykovi spomini na otroška leta niso zgolj osebni spomini na mladost, nego je predstavljal čitateljem otroka in njegov svet na splošno.

Ta svet je komaj v stiku s šolo, ki je prisiljena in neljuba reč, otrok se obrne od nje, ko jo zapusti, kakor da se njega ne tiče. Potem se šele začne pravo otrokovo doživljanje: Treba je napraviti lok, najti primerne šibe za pšice, poiskati desko za meč, da bo meč najdaljši, najtežji in najlepši; treba je preizkusiti skok preko potoka, da se ne ponesreči, ko bodo tekmovali; treba je znati plavati pod vodo, skakati na glavo in nešteto drugih umetnosti pri igrah ob vodi.

Takšen paglavček, ki hoče kaj veljati, mora znati žvižgati z ustnicami, z zobmi, na en, dva prsta in na pest, mora znati hoditi po rokah in se prekopicavati, mora znati skakati po eni nogi in se tako boriti z drugimi; poleg tega je ponos paglavca najdaljši met kamena z roko, s pračo in s palico.

Pravi paglavček mora znati plezati, skakati, teči, drsati se, loviti rake in ribe, hoditi po berglah; mora biti dober obrtnik, da si lično napravi puško, sabljo, kopje in meč; mlincica, kolesa, vrtiljce in klopote; imeti mora svojo zakladnico: gumbe, nožič, kos ogledalca, barvaste kamenčke, lečo, šojno pero, žeblice — kar vse zamenjava in s čimer prekipuje.

Leto na vasi je bogato na doživljajih: Pride zima z Miklavžem in parkeljmi, nato Božič, Trije kralji — čas, ko se poseda po hiši in poslušajo historije in pripovedke. Maškare so dogodek pred pomladjo, ko se odvržejo čevlji in prično igre s fizolom, s kamenčki, vitje piščal, pa dela na polju in v vinogradu ravno dovolj.

Velika noč prinese nove lepote: Zavežejo zvonove in oglase se drdre, kako krasno ropotajo!, strašijo Boga, in blagoslovljeni ogenj zbere otroke rano zjutraj pred cerkvijo, da ga razneso po hišah. Nato sekajo pirhe; kdor je spretnejši, več jih dobi.

V maju so procesije po polju, junija kres, julija kopanje in plavanje, borovnice, doba iskanja prvih hrušček in jabolk, ki se nahajajo večinoma na tujih vrtovih.

Jesen prinese grozde in jabolka, je čas paše in pečenega krompirja, beljenja koruze, pričetek šole. Nato pridejo Vsi sveti, ko se prižigajo sveče na pokopališču; zvečer si nihče ne upa na groblje, ožive pravljice o duhovih in strahovih, o pošastnih okostnjakih in mrtvecih.

Vse življenje na vasi je regulirano z letnimi časi in verskimi obredi. Priroda in vera sta uokvirila življenje v določenem ritmu, ki ga nihče ne sme in ne more porušiti. Kdor bi hotel porušiti te institucije, ta vladajoči red, postane posebej v vasi, ki se ga vse izogiblje.

II. Globlje duhovno oblikovanje. Vera.

Kakor šola, tako tudi verstvo nima pravega stika z otrokovim čustvo. Kakor nima ves šolski pouk težišča v otrokovem lastnem doživljanju, tako tudi verstvo sloni zgolj na prisiljenem učenju katekizma. Tu so božje in cerkvene zapovedi, ki se jih mora enostavno sprejeti. Kdor samo preiščuje o resničnosti učenega, ali dvomi: pravijo, da greši proti Bogu. Na ta način je onemogočeno vsako razpravljanje o veri, ki postane v otroku zmes nerazumljivih predstav o Bogu in vsej cerkveni ustanovi.

Veliko bolj določno kakor verski nauki vplivajo na otroka verski obredi. Otrok vidi, da se jim podreja vsa vas, vsi ljudje, in da je cerkev nekaj lepega. Duhovnik stoji pred oltarjem, mašuje, dim kadila se dviga kvišku, zvončkanje, ljudje sede, vstajajo in kleče, zadaj orgle in petje — otrok se podredi običajem, verskim obredom in tako verstvo enostavno prakticira. Verski nauk enostavno sprejme, versko življenje pa izvaja.

Radi nerazumevanja verskih naukov je otrokovo verstvo močno pomešano s praznovanjem. Pravljice o duhovih, čarovnicah in strahovih tvorijo del verskih predstav. Smrt in hudič sta močna stebra otroške vere, ki pri mnogih do smrti ne ugasne.

Otrok o veri razmišlja: Kako to, da so poleg njegove vere še druge vere, kdo je več, papež ali kralj, zakaj se je dal Kristus usmrtiti, in podobno. Tuje vere, tuji verniki in druge cerkve vzbujajo v njem strah in grozo.

V otroku vzgajajo krvno sovraštvo do Židov, čeprav so Židje prav tako dobri verniki. Pravo versko vzgojo je torej treba doseči z razumom, ne s čustvi.

Otrok slepo veruje v nauke, katere ga uče. V duhovnikih vidi izvrševalce božjih naukov. Najkrutejše mu pretrga zaupanje v vero spoznanje, da tudi duhovniki greše.

III. Starši in dom.

Prvi ljudje, s katerimi ima otrok neposreden stik, so starši. V tem sožitju sprejema otrok gotove vtise: vidi, ali so starši pravični, dobri, hudobni, odkritosrčni — prva šola otroku torej je dom. Otrok takoj opazi dvojnost očetovih in materinih zapovedi: staršem je mnogo dovoljenega, kar njemu prepovedujejo. Otrok opazuje očeta in mater, ju presoja in ocenjuje. Kmalu spozna njune navade in razvade in se jih navzame. Otrok, ki vidi doma nesoglasje, surovost, preprič in laž, bo težko postal dostojen človek, ne da bi z največjim naporom v sebi te lastnosti premagal.

Prav tako vplivajo na otroka lastnosti starejših bratov in sester. To je družina v malem: najstarejši brat nadomestuje očeta, najstarejša sestra mater. V tem krogu nastajajo situacije in nastopajo dogodki, ki jih otroci sami razrešujejo in se tako privajajo bodočemu življenju.

Nato pride sorodstvo: tete, strici, botri, sosedje, ki s svojimi navadami usmerjajo otrokovo duševnost. Otrok vidi pri njih de-

lavnost, lenobo, pijančevanje, pretepaštvo, iskrenost, in si v tem krogu poišče svoj vzor.

Potem si najde tovariša. Njemu vse zaupa, ga posnema, izprašuje in si z njegovimi nazori in lastnostmi dopolnjuje svojo duhovno bit. Želje po spoznavanju si teši s knjigami, ki so najrazličnejše kakovosti in zato najrazličnejših učinkov.

Največji vpliv na vzgojo otrok pa imajo socialne prilike v družini. Ne samo slaba prehrana in nedostatna obleka, mnogo težje in usodnejše učinke na otroka odnos očeta do matere, njuno življenje in celo intimnosti, ki se dostikrat odigravajo v prisotnosti otrok,

pač radi enosobnega stanovanja. Premajhno stanovanje je čestokrat vir mnogih otrokovih izkustev, ki jih nobena pridiga, noben šolski nauk ne more predrugačiti.

Boljši učni in vzgojni uspehi so v mnogem odvisni od boljših socialnih prilik. Nedvoumno pa je, da je treba pričeti z reformo vzgoje odraslih, ako hočemo dobiti zdrav narščaj. Starši in šola preveč ukazujejo, a premalo služijo mladini z živim zgledom. S tem bo pa tudi mladinska literatura opustila golo moraliziranje in bo stopila na bolj pristrana pota do otroka.

Duje Budak

(Dalje prihodnjic.)

Nujnost rodi organizacije

Nujnost rodj organizacije. Tudi našo učiteljsko organizacijo je rodila nujnost. Potreba po zboljšanju našega slovenskega šolstva ter zahteva po dvigu učiteljskega stanu — je pred sedemdesetimi leti dovedla naše učitelje, da so se organizirali v svojem društvu ter tako dali osnovo za razvoj učiteljske organizacije. Poglobimo se malo v te čase in videli bomo, kako nujna je bila težnja učiteljskega združitvi.

Kaj je lahko doživel v razredu učitelj leta 1868. nam prav zgovorno pove pismo učitelja z Gorenjske. Tu piše: »Pred nekaj časom pride naš župan, tudi šolski oglednik, v šolo, otroke pohvali, in tudi meni izreče svoje zadovoljstvo, ker otroke tudi v nemščini poučujem. Reče mi, da je prišel k meni zato, da bi z menoj nekaj posebnega govoril. Nisem imel veliko zaupanja v njegovo modrost, vendar sem bil pa radoveden, kaj mi bo oče župan povedal. V roke vzame nemški abecednik, ga odpre, mi pokaže nemško črko w, in začne: Moj sin to znamenje imenuje 've'. Ker pa ni v navadi, da bi to črko izgovarjali, saj ne pravimo 'wie' ampak 'bie', tedaj tega glasu tudi nič ne potrebujemo, in moja želja je, da od sedaj zanaprej to znamenje 'w' 'be' imenujete.«

Tako je dajal navodila za pouk učitelju oče župan, ki je vso svojo »nemško modrost« pridobil v vojaški službi. Seveda se učitelj teh modrosti ni hotel oprijeti ter ga je zato župan narahilil: »Dokler učitelja srenja plačuje, mislim, da ima tudi ista pravico do učitelja in da sme tudi zapovedovati, kako naj poučuje.«

Misliti si moramo, kakšen porazen vtis je morala taka »učeniška modrost« napraviti na učitelja. Ali mu niso taki nastopi prišli jemati vsega veselja do dela v šoli. In zamera? Reče si je s svojim zoperstavljanjem nakopal na glavo sovraštvo vsakega mogotca, ki mu je rezal kruh. Pa si prav lahko predstavimo, kako mu je bila po takih sporih odrajtana bira in drugo kar je imel dobiti od srenje.

Nujnost je zato bila, da se je pričel učitelj ozirati v takih razmerah po odpomoi. Vedel je, da sam ne bo mogel ničesar opraviti »proti ljudski nevednosti« ter je zato v njem vedno bolj in bolj rasla težnja po »stanovskemu združitvi«. Pojavilo se je med učitelstvom geslo »v združitvi je moč« in to geslo je končno rodilo uspeh v tem, da se je pričelo učiteljsko organizirati.

Še bolj zgovoren glede organizacije učiteljskih sil je naslednji primer:

Bilo je o sv. Jožefu l. 1855, ko so se zbrali trije prijatelji učitelji: Andrej Praprotnik, učitelj v Dobravi pri Ljubljani, Jože Fajfar, učitelj v Ljubljani, in Leopold Belar, učitelj na Brezovici. Pomenkovali so se, kaj bi bilo storiti za nadaljnjo izobraževanje. Predvsem so ugotovili, da bi jim bila potrebna strokovna knjižnica. Zato so sklenili, da si osnujejo malo knjižnico. Obljubili so si, da bodo drug drugemu posajali svoje lastne knjige, poleg tega pa še zlagali vsak po 20 krajcarjev za nabavo novih knjig in časopisov.

Tej trojici so se pridružili kmalu tudi nekateri učitelji iz Ljubljane in iz okolice ter nekaj učiteljev in katehetov celo iz daljnih krajev na deželi.

Tako je ta mala knjižnica v začetku prav lepo napredovala ter je imela kmalu nad šestdeset strokovnih knjig. Poleg teh strokovnih knjig je imela knjižnica še 800 različnih knjig, ki so si jih družniki med seboj sposojevali. Nadalje je imela knjižnica na razpolago še tri slovenske in več nemških šolskih listov.

Knjižnica se je prav lepo razvijala do leta 1858. Tedaj pa je umrl knjižničar, učitelj Jože Fajfar. Knjižnico je nato prevzel učitelj Janez Zorin, leta 1862. pa učitelj Andrej Praprotnik. V toku let pa so člani pričeli neredno plačevati članarino in knjižnica je začela v dolg. Dolg je znašal 26 gold. 43 kr. Dolg je poravnal iz svojega Andrej Praprotnik ter je na ta način rešil knjižnico, da ni bila prodana na javni dražbi.

Ko se je nato leta 1869. ustanovilo učiteljsko društvo za Kranjsko, je predsednik Andrej Praprotnik izročil knjižnico učiteljskemu društvu. Učiteljsko društvo pa je Praprotniku plačalo izdatek, ki ga je on žrtvoval za knjižnico ter je tako postala ta knjižnica osnova današnje knjižnice pri sekciji naše organizacije v Ljubljani.

Jasno, da so takšni pokreti pripravljali tla bodoči učiteljski organizaciji. Učiteljsvo se je pričelo prav dobro zavedati, da bo organizacija zmožna življenja, samo, če se bo pričela na čim širši podlagi. Tako smo videli, da je zahteva nujnosti povzročila, da je prišlo leta 1868. do organiziranja večje učiteljske skupine in to do organiziranja učiteljev iz vse Kranjske. Dočim opažamo, da je leto 1866. rodilo prvo slovensko učiteljsko društvo samo na teritoriju velikovške dekanije. Isto je bilo z učiteljskimi društvoma v Dravberci in v Ptuj, katero slednje je bilo ustanovljeno samo za mesto Ptuj in okolico.

Težnja za čim širšo učiteljsko organizacijo pa je šla še dalje ter je dosegla svoj velik razmah že leta 1888. z ustanovitvijo zveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev.

Kakšno nujno potrebo je čutilo naše učiteljsvo po »stanovskemu združitvi« priča tudi poročilo učitelja Abrama Lavoslava iz Fare v srežu Kočevje, ki ga je podal leta 1867. ob priliki učiteljskega zbora, katerega je sklical kočevski dekan v Kočevju.

Abram poroča med drugim: »Čuditi smo se morali onim, ki se tako lahko in brez pravih vzrokov odtegujejo toliko potrebnim in koristnim učiteljskim zborom. Potem, ko smo

Prehrana otrok

Po »Edinosti« posnemamo ta članek, ki je po svoji vsebini zelo važen tudi za učiteljsvo.

V statistikah je zapisano, da prirastek prebivalstva v Sloveniji stalno pada, dočim je v ostalih delih države vsako leto večji. To dejstvo je za nas Slovence porazno, posebno še, če vemo, da ne povzročajo omenjenega padanja zmanjševanje števila rojstev, marveč umrljivost.

Pri tem umiranju slovenskega rodu so močno udeleženi otroci. Po podatkih lahko ugotovimo, da so že leta in leta izpodjedane te nežne korenice sloveskega naroda. To je za nas vsekakor obupen pojav in nam nujno narekuje pogledati za vzroke.

Poleg higienskih stanovanj je najvažnejši činitelj pri pravilni telesni rasti otroka prehrana. Hrana je za telo tisto, kar je za motorje bencin.

Če iščemo vzroke umrljivosti naših otrok, se moramo ustaviti ob vprašanju njihove prehrane.

Na splošno prevladuje pri nas misel, da je slovenski otrok zadostno prehranjen. Malo podrobnejši pogled v stvar pa nam prikaže povsem drugačno sliko.

Vprašanje zadostne prehrane otrok pri nas še ni raziskano. Zato nam morejo trenutno služiti za razglabljanje o njem le zunanji pojavi, ki so izraz prehranjevalnih razmer.

V raztresenem hribovskem naselju M. R. je bilo telesno preiskanih 98 šolskih otrok. Od teh jih je doseglo normalno višino in težo samo 32 odstotkov. Vsi ostali so glede telesne rasti pod normalno, torej slabo razviti. Pri šolskem delu so bili ti otroci »mrtvi« in topi.

Pregled razmer, v katerih žive preiskani otroci, je prinesel nekaj ugotovitev, ki kažejo: da so otroci zaposleni po večini s težkimi in z neprimernimi deli, ki jih morajo opravljati doma ali pa izven doma v težkih prilikah, da so nadalje stanovanja tesna in nezdrava, da je deca preslabo hranjena. To poslednje je vsekakor glavni vzrok zastoja rasti teh otrok, saj bi dobro hranjeni končno le še premagali ostale ovire, ki so jim postavljene na pot njihovega razvoja.

V navedenem slučaju je bilo treba poiskati vzrok slabe prehranjenosti. Preiskova-

se na duhu poživil, so nas gospod dekan tudi povabili k obedu. Zopet smo spoznali in trdili vsi, kako koristno bi bilo, ko bi učitelji večkrat priliko imeli, sniti se tu in tam. Eden je nasvetoval, da naj bi se učitelji pomenili ter se o malih in velikih počitnicah shajali sedaj pri enem, sedaj pri drugem, kakor bi pač bolje kazalo. Tako bi se lahko prijateljsko pomenkovali o koristnih učiteljskih rečeh in se tudi pošteno veselili. Ker imamo pa vsi, upam da se ne motim preveč, ko rečem vsi učitelji, prelahke župe tako, da ni tirjati, da bi kak učitelj mogel prijatelje kaj pogostiti, naj bi za ta namen vsak nekaj zložil, da bi bilo prav vsem. Meni se zdi, da bi to ne bilo napak...«

Nujnost je torej rodila učiteljsko organizacijo. Bila je učiteljska organizacija nujno potrebna že pred sedemdesetimi leti, kako nujna je pa še danes, ko ni več doba poedinca, ampak doba širokih združb, ker le v skupnosti še danes nekdo nekaj pomenja, sam ne velja nič. Saj danes stremijo za čim boljše stanovsko organizacijo že vsi stanovi in radi tega se mora tudi učiteljsvo čimbolj okleniti svoje organizacije, kar bo menda prav lahko, saj ima naša organizacija danes že tradicijo in svojo zgodovino ter takšen pokret ne more pustiti mlačnega nikogar, ki je član našega stanu.

Samo, če se bomo zavedali nujnosti obstoja naše stanovske organizacije, lahko upamo na boljše bodočnost našega stanu.

Jelo Janežič.

nje je pokazalo: za silo prehranjeni so otroci delavcev, ki tvorijo tu 14 odst. prebivalstva in ki imajo še kolikor toliko stalen zaslužek. Otroci ostalih 86 odstotkov prebivalstva — t. j. kmetov — so podhranjeni. Samo en kmet je namreč, ki mu sploh ni treba kupovati moke, dočim ju morajo nabavljati vsi ostali že takoj po novem letu! Seveda so sredstva za ta nakup borna, kajti gozdovi, iz katerih je pritekel včasih še kakšen dinar, so danes že iztrebljeni. Kakor pridelajo kmetje tod malo žita in koruze, prav tako so tudi ostali pridelki skromni; zemlja je namreč skopa, meliorizacija nemogoča, vnovčevanje pa minimalno.

Vpogled v te razmere, ki nosijo v sebi vzroke podhranjenosti, nam more biti vodnik pri iskanju odgovorov na vprašanja, ki se nam vsiljujejo dan na dan, ko srečujemo nezdrave in nenormalne pojave pri deci.

Prav lahko sedaj razumemo, zakaj je vztrajno kradel kočarski sin součencem persasa, radirke, svinčnike in podobno, da jih je zamenjal za kruh ali jabolka. Pojasnjeno nam je, zakaj otroci v šoli »spijo«, kljub grožnjam s palico. Sedaj vemo tudi, kje so nagibi, ki so sprožili tatvine kruha, klobas, jabolk in podobnega. Tudi duševna »lenobnost«, »nesposobnost«, »zaostalost« in slično ima tu svoje vzroke.

Koliko pokvarjenosti in nenaravnosti! Pa vsemu je kriv glad.

Navedeni primer je le eden. Ali takih primerov je v različnih oblikah na desetstiče širok Slovenije. Že skromni podatki, ki so doslej zbrani, kažejo, da je naš osnovnošolski otrok premalo hranjen, da v mnogih slovenskih pokrajinah celo — strada. Če je tako z osnovnošolskim otrokom, potem ni nič bolje s predšolskim in tudi ne s pošolskim.

Slovenski otroci so preslabo in premalo hranjeni, zato zaostajajo v telesni in duševni rasti. Slaba in pomanjkljiva hrana je vzrok, da pomre letno ogromno število otrok, ki bi v normalnih razmerah lahko živeli. Tako pa vidimo, da slabe gospodarske in socialne razmere ne dopuščajo potrebne prehrane naše dece in da radi tega ta v množicah umira.

Zato na delo, da ustvarimo pogoje za možnost temeljite prehrane slovenskega otroka.

Učiteljski pokret

Naše delo v tekočem letu

Zgodovinski dogodki zadnjih tednov, ki so potencialni živčno napetost in z usodno naglico sekali v dušo slehernega izmed nas, so tudi naše delo za nekaj tednov potisnili v ozadje.

Za nekaj časa so se pomaknile oči iz neposredne okolice in naše misli so se prepletale s tragedijo bratskega nam naroda. Kot učitelji smo imeli te dni pred seboj dvajsetletno vzgojno in učno prizadevanje češkoslovških tovarišev. Spričo pomračanja osnovnih moralnih in idejnih pojmov, ki smo jim bili priča, so se marsikomu vsiljevali pomisleki in dvomi nad dosežanimi vzgojnimi in učnimi napori. Osnovni vzgojni ideali vsake pedagogike: značaj, morala, doslednost, stopnja kulture itd., so se ponovno pokazali te dni v vsej svoji relativni luči.

V tem splošnem evropskem kolebanju in nejasnosti pa je mali evropski narod v kristalno čisti luči dokazal vrednost svobodnega in smotrnega vzgojnega in učnega dela. Njegovo stoično prenašanje vsiljenih žrtev, visoko razvit smisel za svobodo in demokracijo, discipliniranost itd., so brez dvoma plod sistematično izvedene vzgoje, ki je slonela na principu: iz naroda za narod! Zaradi izvajanja tega principa je ta narod imel svojevrstni vzgojni in učni sistem, ki je bil vzor vsem naprednim pedagoškim krogom v Evropi.

Poleg vseh razočaranj in spoznanj zadnjih tednov mora biti za nas kot vzgojitelje in učitelje važna posledica: vzgoja zdrave narodne zavesti, svobodoljubnosti in značajnosti, mora počivati na karakternih potezah, dejanskih potrebah in težnjah najširših na-

rodnih plasti, ako hoče imeti trajnejšo vrednost. To spoznanje nam daje ponovno dokaze za nujnost in pravilno usmerjenost našega pokreta. S to zavestjo stopamo v tekoče leto na delo s podvojeno silo.

NAŠE DELO V TEKOČEM LETU.

Kaj bomo delali?

Nadaljevali bomo s študijem po našem maksimalnem programu, kjer smo prenehali v preteklem šolskem letu. Delovni odbor, ki se je sestavil v teku počitnic, se je zedinil, da naj bo tekoče leto posvečeno v glavnem študiju in preiskavanju prehranjenosti naše mladine.

Na tečaju, ki smo ga imeli julija meseca, je bila v obliki referata prikazana vsa zapletenost tega dela. Izkazalo se je, da je uveljavljenih več načinov za raziskavanje prehrane, da pa nobeden izmed teh načinov ni izvedljiv v obliki anketnih pol. Zaradi tega naj prva številka »Prosvete«, ki bo izšla še ta mesec, na konkretnih primerih obravnava vse te metode in vsakemu posamezniku bodi prepuščeno, da si izbere oni način, ki bo za dotični kraj najprimernejši. Najidealnejše bo seveda, ako bodo posamezniki uporabili vse prikazane metode. S tem bodo dobili najtočnejše podatke. Preiskavanje se bo vršilo skozi vse leto do maja meseca. V zadnji številki »Prosvete« bomo potem objavili dobljene rezultate.

Vsa potrebna navodila bodo objavljena v »Prosveti«. Ako pa bi se pokazala kaka nejasnost ali dvomi, potem se poslužite naše rubrike v »Učit. tovarišu«. Odbor bo radi